

HET LAATSTE ESSAY OVER 'INSTAGRAMPOËZIE'

HANNAH KRUIHOF

SIEL VERHANNEMAN (1989) deelt gedichten via Instagram. Ze hoort volgens velen thuis in de categorie van 'Instagramdichters' en de poëzie die ze schrijft is in de eerste plaats 'Instagrampoëzie'. Deze termen lijken onschuldig, maar zijn ze dat wel? Vertellen ze ons iets over de heersende perceptie van dit nieuwe artistieke fenomeen?

Focus op het medium

Verhanneman verzet zich tegen de vaste hokjes waarin ze wordt geplaatst. Na een open gesprek in een (Instagramwaardige) Kortrijkse koffiebar begrijp ik waarom.

Verhannemans verzen zijn razend populair, on- én offline. Al vijf jaar deelt ze haar poëzie via Instagram. Vandaag wordt ze 'gevolgd' door bijna zesduizend fans. Via dit medium wekte ze ook de aandacht van uitgeverij Manteau, die ondertussen haar twee dichtbundels publiceerde: *Als ik stil ben heb ik een bos in mijn hoofd* (2017) en *Zo scherp je kon er ook niet geweest zijn* (2018), beide met illustraties van Larissa Viaene. De twee bereikten de top tien van meest verkochte dichtbundels. Ze draagt haar werk ook voor, vaak samen met creatief geweld uit andere hoeken. 'Larissa illustreert live, Thomas Delbeke staat in voor de *visuals* en Pol Isaac creëert *soundscape's*', vertelt ze enthousiast.

Het werk van Verhanneman wordt gelezen, zoveel is duidelijk. Maar wordt het ook door critici gewaardeerd? Bij het scrollen door interviews valt meteen een constante op: de focus ligt op het medium Instagram. De combinatie van poëzie en dit nieuwe

digitale medium blijkt voor velen niet vanzelfsprekend te zijn. Veel verder dan een uitdrukking van verbazing over het succes van Siels Instagrampoëzie gaat het zelden in artikels. Hoogstens worden ook enkele eigenschappen opgesomd die typerend zouden zijn voor *Instapoetry*. Men beschrijft deze categorie als gebalde, eenvoudige en autobiografische poëzie. De adjectieven die het vaakst terugkeren zijn 'kort', 'simpel' en 'persoonlijk'.

Waar zou deze fixatie op het medium Instagram als drager van poëzie vandaan komen? 'Mensen lijken de combinatie van poëzie en Instagram problematisch te vinden', ervaart Siel. Ook valt het haar op dat deze gefixeerde blik er veel minder is bij andere kunstvormen. 'Ik heb nog nooit de term Instagramkunst gehoord. Artikels over beeldende kunstenaars en illustratoren die hun werk delen via Instagram gaan over de kunst, niet enkel over de *posts*.'

Dichten voor de likes

Veel verschillende factoren zouden kunnen bijdragen tot deze beperkte receptie. Bepaalde eigenschappen van Instagram lijken lijnrecht tegenover het traditionele karakter van

poëzie te staan. De snelheid van het medium gaat in tegen de klassiek trage, overwogen aard van de dichtkunst. Ook de sfeer van entertainment die op sociale media heerst, lijkt in strijd met de stilistische verfijning die zo eigen is aan poëzie. Snel een *post* delen met duizenden volgers op Instagram heeft op het eerste gezicht weinig gemeen met het beeld van de solitaire dichter, schrijvend in een zolderkamer bij kaarslicht. 'Poëzie bevindt zich al jaar en dag in de marge. Mensen lijken te vinden dat deze traditioneel ontoegankelijke kunstvorm niet thuishoort op een toegankelijk medium als Instagram', merkt Siel op. De eeuwenoude schijntegenstelling tussen populariteit en kwaliteit lijkt ook hier mee te spelen.

De term Instagrampoëzie doet vermoeden dat niet alleen de snelheid, vulgariteit en toegankelijkheid van de *app* de grond vormen voor scepsis. Het medium heeft een intrinsieke commerciële logica van winst en dit vormt misschien wel het grootste intuïtieve struikelblok voor de poëzikenner. Een *post* kan leiden tot *likes*, *shares* en *comments*, en bijgevolg de groei van de groep volgers. De term Instagramdichter lijkt dan ook een

Instagram vormt een unieke omgeving met zeer duidelijke expliciete en impliciete creatieve beperkingen.

© Thomas Sweertvaegher

bepaalde intentie van de dichter te impliceren. De Instagramdichter schrijft voor Instagram. Hij of zij *post* voor de *likes*. Deze vorm van rendementsdenken en het klassieke idee van de meanderende, poëtische blik lijken onverzoenbaar.

Siel benadrukt tijdens ons gesprek meermaals dat ze *niet* schrijft voor Instagram. 'Ik schrijf eerst en denk er pas achteraf over na of de tekst zich ertoe leent om gedeeld te worden.' Deze spontane verantwoording komt voort uit de algemene argwaan die ze al jaren ervaart, legt ze uit. 'Ik voel in veel dingen dat mijn werk minder naar waarde wordt geschat omdat ik het deel via sociale media.' Ze dicht niet voor Instagram, maar beschouwt het sociale medium wel als een handige weg om haar werk tot bij mensen te brengen. Ik herken in haar houding de energieke, no-nonsensementaliteit die eigen lijkt te zijn aan haar creatieve generatie. Een optimistische groep die in zekere zin meer dan ooit jonge mensen weet te enthousiasmeren voor de kunsten. Meer zelfs, velen slagen erin hun beeldende en talige werk tot een vanzelfsprekend deel van het dagelijkse leven van hun vele volgers te maken.

Toch is een lichte vorm van onzekerheid voelbaar in Siels stem: 'Een gedicht wordt niet minder goed omdat ik het *post*, of wel?' Zo komen we tot enkele van de oudste vragen

over auteur, literatuur en medium. Is de intentie van de auteur relevant? Zelfs al zou Siel enkel en alleen 'voor de *likes*' dichten, zou dat ons oordeel over haar poëzie an sich niet mogen beïnvloeden. Hoeveel waarde hechten we aan het medium? Is het slechts een drager voor de boodschap of volgen we McLuhan en is *the medium the message*?

De poëtische Insta-grammar

Wie de diepe vragen van de literatuurkritiek wil beantwoorden in het licht van literatuur en nieuwe media, moet echter de teksten werkelijk durven te bestuderen en verder gaan dan evaluatieve uitspraken en de opsomming van enkele vaste eigenschappen. Want laat zulke reducerende lijstjes nu zelf net 'kort', 'simpel' en 'persoonlijk' zijn. Hoewel ik me hier liever niet wil wagen aan al te theoretische overpeinzingen, lijkt het me wel interessant om de blik verder te richten dan een evaluatieve beoordeling. Siel bewijst dat Instagram een vruchtbare bodem kan zijn voor poëzie, maar waar komt deze 'vonk' vandaan? *Waarom* werkt haar poëzie zo goed binnen de context van deze *app*?

Een korte beschrijving van de Instagram-*post* voor de Instagramleek: een *post* bestaat uit één of meerdere beelden, vergezeld van een korte tekst. Het beeld is meestal een foto,

al kan het ook een foto van een tekst zijn. Het onderschrift dat bij het beeld hoort, wordt de *caption* genoemd en is beperkt in lengte tot ruwweg 360 woorden. Instagram is een zeer visueel en talig medium. Er wordt ontzettend veel waarde gehecht aan de esthetiek van de gedeelde beelden en ook het schrijven van *captions* vraagt denkwerk. Liefst gaat een mooie foto namelijk gepaard met een tekst in gevatte, gebalde taal. Dit onderschrift vormt idealiter een meerwaarde bij de foto. De gehele *post* schetst met kleurrijke beelden en taal een alledaagse ervaring, liefst met een vleugje humor.

Instagram vormt een unieke omgeving met zeer duidelijke expliciete en impliciete creatieve beperkingen. De ervaren *Instagrammer* beheerst deze *Insta-grammar* en herkent precies in de specifieke beperkingen van het medium creatieve mogelijkheden. Eindeloos veel gebruikers verkennen mogelijke verhoudingen tussen beeld en taal en experimenteren met gevarieerde ultrakorte tekstvormen. Ze gaan op zoek naar artistieke stijlen die floreren binnen deze begrensde, digitale ruimte. Verhanneman en haar collega-Instagramdichters ontdekten de vele raakvlakken tussen de bouwstenen van poëzie en de begrenzingen eigen aan het medium Instagram.

Beeld en tekst, inhoud en eenvoud

Siel schrijft niet om te delen, maar haar stijl past wel als gegoten binnen de mogelijkheden van het medium. Zoals gezegd is Instagram een zeer visuele plek. De *post* moet op zichzelf een esthetisch en logisch geheel vormen, aangezien deze tekst apart door de volgers wordt gelezen in de *newsfeed*. De specifieke esthetiek van de *post* kan ervoor zorgen dat het beeld de aandacht van de lezer trekt. Daarnaast krijgt de *post* een permanente plaats in de persoonlijke *feed*. Idealiter is deze *feed* een mooi geheel met een continue stijl, een soort handelsmerk. Siels gedichten worden verrijkt door de illustraties van Larissa Viaene. Terwijl zij beeldend schrijft, maakt Larissa poëtische tekeningen. Het is niet altijd duidelijk waar het gedicht eindigt en de illustratie begint. Ook hecht Siel veel waarde aan de vormgeving van haar gedichten. Geen woord staat op de foute plek. Deze grafische en talige dimensies van haar werk – en vooral het spel tussen beide – komen helemaal tot hun recht op Instagram.

De rol van taal op Instagram mag niet worden onderschat. De woorden die via dit vluchtige medium circuleren zijn allesbehalve willekeurig. Er is ruimte voor verfijning en subtiliteit. Meer zelfs, gebruikers zijn op zoek naar nuance – de mooie zin die dwingt herlezen te worden en hen uit de *rush* van het scrollen haalt. Ze willen via het medium niet alleen op de hoogte blijven van ‘het leven zoals het (volgens hun vrienden) is’, maar willen daarnaast ook worden geïnspireerd en uitgedaagd, bewogen en beroerd. ‘De lezer op Instagram wordt vaak onderschat’, zegt Siel. Binnen het medium wisselen het inspireren en geïnspireerd worden elkaar voortdurend af. Mensen delen niet alleen de *posts* die ze zelf ontwerpen, maar ook de muziek die ze beluisteren, de tentoonstellingen die ze bezoeken en de literatuur die ze lezen.

Haar succes dankt ze aan het feit dat ze over complexe thema’s als rouw en verdriet eenvoudig weet te schrijven. Haar vers is vrij, niet simpel. Kwetsbaar, niet puberaal, en dens

in alle eenvoud. Overigens is haar recente poëzie niet eens zo kort. Terwijl ze een paar jaren geleden onder de naam ‘vijftiende verdieping’ enkel korte, poëtische zinnen de wereld instuurde, deelt ze nu steeds langere gedichten. Soms neigt haar werk naar poëtisch (ultrakort) proza. Ook dit genre lijkt gemaakt voor Instagram, zoals ook de ultrakorte verhalen van Joke Van Caesbroeck bewijzen. Binnenkort verschijnt Siels eerste roman en haar groei als dichter-auteur is voelbaar op Instagram. De poëzie die ze deelt wordt niet alleen langer, maar ook steeds rijker.

Het ontwerp van de *post* als artistiek proces

Schrijven en delen staan voor Siel los van elkaar, maar dat wil niet zeggen dat ze niet nadenkt over wat ze deelt en hoe ze het doet. Het ontwerp van een *post* vormt in haar ogen een extra artistiek proces. Soms *post* ze één beeld met een volledig gedicht, soms splitst ze een lang gedicht op in deeltjes. De laatste tijd experimenteert ze ook met het schilderen van één zin uit een gedicht. ‘Een *post* moet kloppen. Het moet één klein afgewerkt geheel zijn.’ Voor Siel ligt in deze isolatie een potentiële meerwaarde. ‘Op Instagram kan ik één gedicht afzonderen. Zo wordt de lezer niet meteen door andere gedichten afgeleid of beïnvloed.’ Ze vergelijkt deze leeservaring met de bezoeker van een expo die bij één werk van een kunstenaar blijft stilstaan en niet door een kunstboek vol afbeeldingen bladert. ‘Soms kan Instagram meer dan een bundel een trage leeservaring stimuleren’, merkt ze op.

In haar bundels vindt Siel de authenticiteit die het beeldscherm soms mist. ‘Het woord “bundel” zegt het eigenlijk al. Alles zit samen in één object. Je kan het bewaren en er je kan er iets mee doen’, zegt ze, terwijl ze haar recentste bundel knuffelt. ‘Een boek biedt geborgenheid. Je kan het vasthouden en erin kruipen. Het is niet fel, prikt niet in de ogen. Je kan het dichtklappen, herlezen, van dicht en ver bekijken...’ Ze legt me het begrip van de ‘haptische ervaring’ uit, het sensuele van de leeservaring.

Hoe de kaft in de hand ligt, het papier voelt, de hals plooit, ... Instagram is veel, maar niet haptisch. ‘Ik heb het geluk dat ik met beide media kan experimenteren.’

De kruisbestuiving tussen verschillende kunstvormen en media speelt een belangrijke rol in het werk van Verhanneman. Ze maakt deel uit van een levendige groep jonge kunstenaars die nieuwe, intermediale wegen durven te bewandelen en elkaar zo tegenkomen. Via sociale media vinden creatieve makers elkaar meer dan ooit terug. Zo ontstaan vernieuwende, hybride kunstvormen. Het is dringend tijd dat we de taal ontwikkelen om dit hedendaagse werk naar waarde te kunnen schatten. Verhanneman is niet de enige dichter op Instagram wiens gedichten meer zijn dan ‘simpele gedichtjes’ en een kritische blik verdienen. Misschien is het tijd voor minder artikelen over ‘Instagrampoëzie’ en meer diepgaande studies van poëzie op Instagram?

SIEL VERHANNEMAN

Als ik stil ben heb ik een bos in mijn hoofd

Manteau, Antwerpen, 2017
112 p. / € 18,00

SIEL VERHANNEMAN

Zo scherp je kon er ook niet geweest zijn

Manteau, Antwerpen, 2018
72 p. / € 18,00

